

Instytut Badań Edukacyjnych
dr hab. Magdalena Olempska-Wysocka
dr Magdalena Beźta-Gajdzica

21.11.2024 r.

Ocenianie dla rozwoju: od założeń do praktyki

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

IBE

INSTYTUT
BADAŃ
EDUKACYJNYCH

Czym jest ocenianie dla rozwoju?

- To interakcja pomiędzy nauczycielem a uczniem, w której następuje pozyskiwanie informacji na temat przebiegu procesu uczenia się.
- Dzięki informacji otrzymywanej od ucznia nauczyciel może modyfikować swoje nauczanie, uczeń zaś otrzymuje informację zwrotną pomagającą mu się uczyć. (Sterna, 2016)

Tradycyjne ocenianie...

Relacje oceniający – oceniani są relacjami asymetrycznymi z wykorzystywaniem różnych narzędzi kontroli

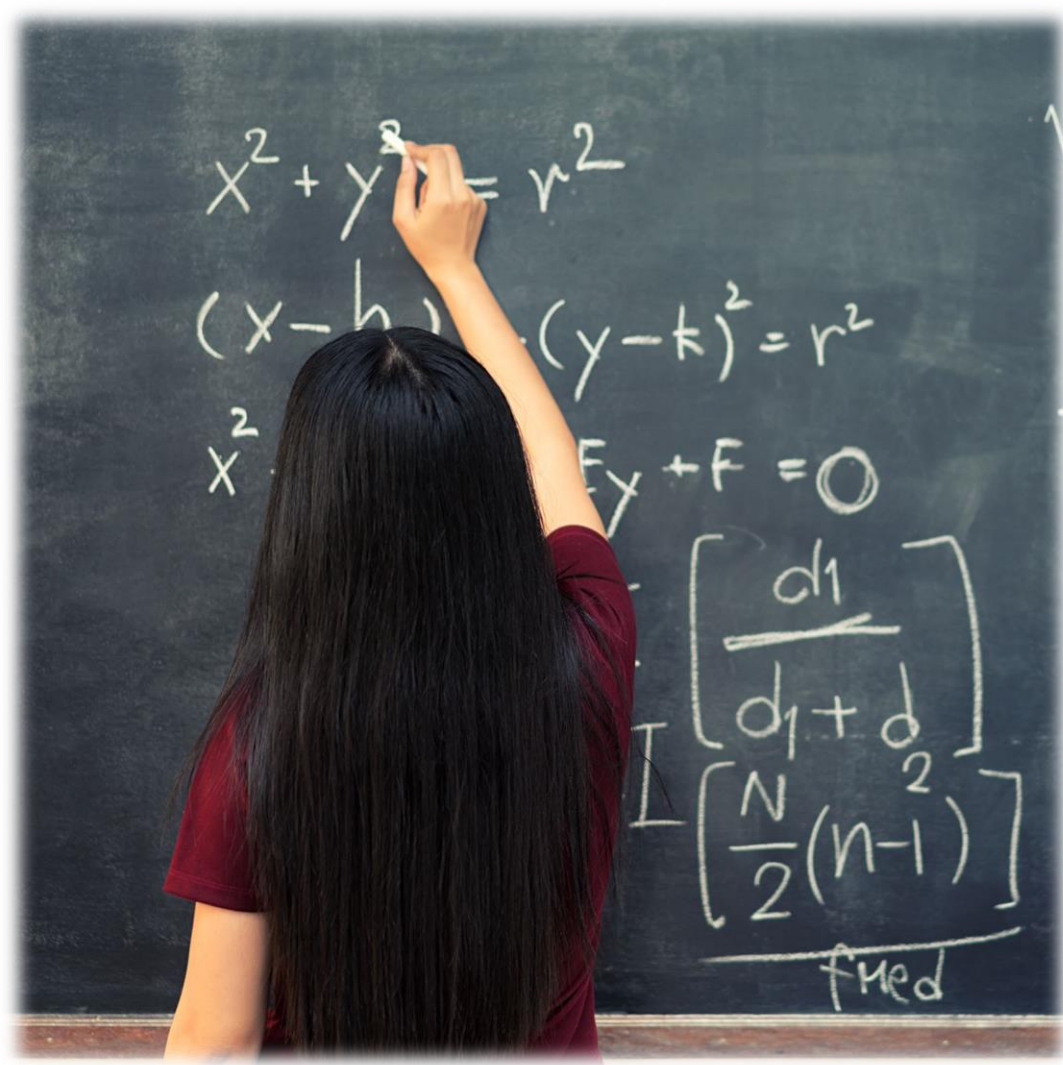
W edukacyjnym układzie sił nauczyciel ma dominującą pozycję, sprawuje pełną kontrolę nad wynikami osiągnięć i zachowaniem.

układ wzajemnych relacji pozbawia podmiotowości nauczających i uczących się.

(Pauluk, 2022)

Tradycyjne ocenianie
okazuje się być
nierozwojowe...

Co może pójść nie tak...

wadliwie funkcjonująca osobowość
nauczyciela

powszechność współzawodnictwa

procedura oceniania, styl i forma wyrażania
ocen

(Śliwerski, 2008a)

Czy stopnie są potrzebne?

- zniechęcają mniej zdolnych uczniów

- powodują, że dla niektórych z nich porażka jest nieunikniona

- prowokują dodatkowe kary ze strony rodziców (niskie stopnie)

- stanowią uniwersalny wzorzec miary dla wszystkich uczniów, z pominięciem indywidualnych cech uczniów

- pokazują uniwersalny charakter celów, do których się dąży, z pominięciem tych indywidualnych

- nagradzają konformizm, a zniechęcają do twórczości

- zachęcają do rywalizacji, a nie do współpracy

- skłaniają do oszukiwania

- są przydatne bardziej w nauczaniu przedmiotowym, a nie w edukacji humanistycznej skoncentrowanej na osobie ucznia

Oceniania dla rozwoju - z perspektywy procesu dydaktycznego

- Celem kształcenia jest wspieranie zmian i uczenia się, a wykształcony człowiek umie się uczyć, zdaje sobie sprawę, że nie ma wiedzy pewnej, i że „tylko proces poszukiwania wiedzy daje podstawy pewności” (Rogers, 1998).

Co jest ważne dla dydaktyki?

- Człowiek jest istotą wolną, niepowtarzalną, także ze względu na potencjał, który w ciągu całego życia rozwija.
- Człowiek kieruje się naturalną tendencją do uczenia się, ale potrzebuje także sprzyjających do tego okoliczności.
- Wiedza, jak się uczyć, jest ważniejsza od wiedzy przedmiotowej.
- Uczenie się zachodzi w środowisku emocjonalnie bezpiecznym.
- „Znaczące uczenie się” ma miejsce wtedy, kiedy będzie spostrzegane przez ucznia/studenta jako coś dla niego potrzebnego i ważnego.
- Taki charakter ma spersonalizowana wiedza, która ma związek z życiem.

- Program nauczania jest spersonalizowany, opracowywany oddolnie i elastyczny.
- Nauczyciel jest dla uczniów: facylitatorem, doradcą, modelem, partnerem; nauczyciel jest także osobą uczącą się.
- Podstawą komunikacji między nauczycielem a uczniem jest dialog.
- Nauczyciel i uczniowie wspólnie odpowiadają za klimat oraz proces uczenia się.
- Rolą nauczyciela jest ułatwianie uczenia się.
- Uczenie się dokonuje się w relacjach z innymi, we wspólnocie.
- Liczy się proces uczenia się i poczyniony przez ucznia postęp, w tym „jak się uczy” tego, co chce się wiedzieć.
- Uczeń dokonuje samooceny, która wzbogacana jest informacjami zwrotnymi od nauczyciela i rówieśników, z wykorzystaniem portfolio

(por. Klus-Stańska, 2018; Rogers, 1998, Pauluk, 2022).

„Ocenianie, które jest wyraźnie zaprojektowane dla promowania uczenia się, jest najpotężniejszym narzędziem, jakie posiadamy, aby podnosić standardy i wspierać uczenie się **przez całe życie**” (The Assessment Reform Group, 2002).

Wskazuje się, że ocenianie powinno:

- 1) być najważniejszą umiejętnością wpisującą się w profesjonalne przygotowanie nauczycieli
- 2) stanowić część planowanego procesu kształcenia
- 3) angażować wszystkie podmioty edukacji
- 4) być wrażliwe i konstruktywne, gdyż wpływa na sferę emocjonalną osób uczących się
- 5) uwzględniać motywację uczących się osób
- 6) promować zaangażowanie w cele uczenia się i wspólne rozumienie kryteriów oceniania

Wskazuje się, że ocenianie powinno c.d.:

7) koncentrować się na tym, jak uczą się uczniowie

8) łączyć się z podawaniem informacji zwrotnych

9) pozwolić uczącym się rozwinąć umiejętność samooceny, refleksji i samoregulowanego uczenia się

10) uwzględniać pełny zakres osiągnięć osób uczących się

(The Assessment Reform Group, 2002).

Stosowane strategie pracy

1. Podawanie uczniom celów lekcji.
2. Określanie kryteriów sukcesu.
3. Praca z informacją zwrotną.
4. Zadawanie uczniom pytań kluczowych i stwarzanie przestrzeni do dyskusji.
5. Ocena koleżeńska.
6. Samoocena.

(Pintal, 2022)

Cele lekcji i kryteria sukcesu

1. Po co uczniowie tego się uczą?
2. Do czego przyda im się ta wiedza?
3. Jak ją wykorzystają w przyszłości?

Cele powinny być:

1. Jasne
2. W języku zrozumiałym
3. Mierzalne, realne, kierowane bezpośrednio do uczniów
4. Nie powinno być ich wiele

Propozycje:

1. Cele i kryteria nauczyciele zapisują na tablicy (wyświetlają na ekranie) – wtedy towarzyszą one nauczycielom i uczniom podczas całej lekcji.
2. Uczniowie zapisują cele i kryteria w zeszyte.
3. Nauczyciele przygotowują karteczki z celami i kryteriami do wklejenia przez uczniów do zeszytu.
4. Nauczyciele zamieszczają cele i kryteria na platformie zdalnego nauczania.
5. Nauczyciele umieszczają cele i kryteria w pliku w chmurze, do której uczniowie mają stały dostęp.

Nauczyciel nie może ograniczać się jedynie do podania celów i kryteriów.

Praca z informacją zwrotną -ELEMENTY:

- 1) Co uczeń zrobił dobrze?
- 2) Co wymaga poprawy?
- 3) Jak należy poprawić pracę?
- 4) Jak uczeń ma się dalej rozwijać?

Zadawanie pytań uczniom /uczennicom

Pytania kluczowe

Techniki zadawania pytań:

1. Pytania otwarte – należy zadawać uczniom pytania wymagające szerszej odpowiedzi, ponieważ stymuluje to ich do myślenia.
2. Czas oczekiwania na odpowiedź – uczniom warto dać czas na przemyślenie odpowiedzi na pytanie, po zadaniu pytania trzeba poczekać co najmniej 5 sekund.
3. Rozmowa w dwójkach – należy pozwolić uczniom poszukać odpowiedzi na pytanie w rozmowie z kolegą/koleżanką – czują się wówczas bezpiecznie, będą wiedzieli, że ktoś myśli podobnie jak oni.
4. Niepodnoszenie rąk do odpowiedzi – wyrażenie aktywności uczniów nie odbywa się przez podniesienie ręki; jeśli nauczyciel pyta tylko zgłaszających się uczniów, to pozostali mogą poczuć się zwolnieni z zaangażowania w poszukiwanie odpowiedzi na pytanie – warto zatem pytać również i tych, którzy rąk nie podnoszą.
5. Uczenie się na błędach – należy pozwolić uczniom popełniać błędy, a na błędach budować kolejne działania prowadzące do rozwiązania problemu.

Ocena koleżeńska

1. Udzielanie sobie nawzajem informacji zwrotnej
2. Uczniowie stają się odpowiedzialni za proces uczenia się
3. Daje czas nauczycielowi na pisanie komentarzy dla uczniów
4. To trudne zadanie, którego trzeba uczniów nauczyć

Przebieg oceny koleżeńskiej:

1. Nauczyciel daje uczniom zadanie i podaje kryteria sukcesu do tego zadania. 2) Po wykonaniu przez uczniów pracy prosi, aby zamienili się zeszytami i sprawdzili pracę kolegi/koleżanki w odniesieniu do poszczególnych kryteriów (np. na liście kryteriów zaznaczają te, które wystąpiły).
2. Następnie nauczyciel podaje kryteria do oceny koleżeńskiej i wyjaśnia je.
3. Nauczyciel prosi, aby zgodnie z kryteriami do oceny koleżeńskiej uczniowie napisali informację zwrotną dla kolegi/koleżanki.
4. Nauczyciel monitoruje pracę uczniów, daje wskazówki, szczególną uwagę zwraca na ostatnie kryterium, ponieważ odniesienie się do niego może sprawić uczniom największy problem.
5. Uczniowie ponownie zamieniają się zeszytami, odczytują informację zwrotną, jaką otrzymali, ewentualnie zadają pytania, wyjaśniają wątpliwości.
6. Nauczyciel prosi uczniów, aby poprawili swoje prace w nawiązaniu do informacji, jaką otrzymali. Wdrażając uczniów do oceny koleżeńskiej, warto zastosować technikę: dwie gwiazdy i jedno życzenie. Jest to wersja skrócona informacji zwrotnej – sprawi więc uczniom mniej trudności.

Samoocena – 4 elementy

Co już umiem?

Nad czym jeszcze pracuję?

Co powinienem/powinnam zmienić w swoim sposobie uczenia się?

Jakie postanowienia co do mojego sposobu uczenia się powinienem/powinnam przyjąć na przyszłość?

Czy warto stosować ocenianie dla rozwoju?

- Badania Ashdale (2020) Stosowanie oceniania dla rozwoju – wskazało na większy wzrost liczby uczniów z co najmniej 60% wzrostem osiągnięć.
- Badania Santos, Barreto, Soares (2020), pokazały, że stosowanie informacji zwrotnej od nauczyciela a także od rówieśników korzystnie wpływa na wyniki podczas kolejnych egzaminów, sprawdzianów.
- Hamedi et al. (2022) zbadali wpływ stosowania oceniania kształtującego za pomocą aplikacji Kahoot na znajomość słownictwa uczniów. Badanie przeprowadzono na 60 uczestnikach, którzy byli w dwóch grupach eksperymentalnej i kontrolnej. Wyniki wskazały, że stosowanie oceniania kształtującego miało znaczący wpływ na znajomość słownictwa badanych uczniów.
- Badania Thompson i in. (2004) – analiza osiągnięć uczniów klas 3-5, którzy byli uczeni przez nauczycieli uczestniczących w szkoleniach i kursach dotyczących oceniania kształtującego - uzyskali znacznie lepsze wyniki w kalifornijskich testach standardowych (CAT-6) z matematyki, czytania, sztuk językowych i ortografii.
- Ocenianie kształtujące jest prawdopodobnie najbardziej skuteczną praktyką edukacyjną jeśli chodzi o poprawę osiągnięć szkolnych (Black, William, 1997).

O czym warto pamiętać?

1. Ocenianie jest ważnym narzędziem wspierającym człowieka w jego uczeniu się przez całe życie.
2. Oddziałuje na wszystkie sfery rozwoju.
3. Istota wcześniejszych doświadczeń w podejściu do uczenia na dalszych etapach
4. Proces przechodzenia od oceniania wspieranego zewnątrz do samoregulacji.
5. Etap wrażliwości na ocenianie przypada na okres szkolny.
6. Ocenianie osiągnięć edukacyjnych generuje długofalowe skutki
7. Negatywne konsekwencje mogą prowadzić do zaniżonej samooceny i braku poczucia własnej skuteczności.
8. Ocenianie może mieć wartość emancypacyjną.

(Pauluk, 2022)

Dane kontaktowe:

- Magdalena Olempska-Wysocka
(m.olempska-wysocka@ibe.edu.pl)
- Magdalena Bełza-Gajdzica
(m.belza-gajdzica@ibe.edu.pl)

Zapraszamy do kontaktu

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

IBE

INSTYTUT
BADAŃ
EDUKACYJNYCH